

POSTANOWIENIE

Dnia 5 maja 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jerzy Kuźniar (przewodniczący)

SSN Piotr Prusinowski

SSN Romualda Spyt (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku D. S.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych
z udziałem zainteresowanego PH S. z siedzibą w m. M.
o podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 5 maja 2016 r.,
zażalenia organu rentowego na postanowienie Sądu Apelacyjnego
z dnia 16 października 2015 r.,

uchyla zaskarżone postanowienie.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny postanowieniem z dnia 16 października 2015 r. po rozpoznaniu sprawy z wniosku D. S. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych, przy udziale zainteresowanego PH S., o podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne, odrzucił apelację organu rentowego od wyroku Sądu Okręgowego we W. z dnia 6 października 2014 r.

W uzasadnieniu Sąd wskazał, że Sąd pierwszej instancji wyrokiem z dnia 6 października 2014 r. zmienił zaskarżoną decyzję i ustalił, że podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne stanowi kwota wynagrodzenia w wysokości

12.821,58 zł, ustalonego w umowie o pracę zawartej przez ubezpieczonego D. S. z zainteresowanym pracodawcą T. U. (poczynając od listopada 2012 r.).

Wyrok ten zaskarżył apelacją Zakład Ubezpieczeń Społecznych, wnosząc o jego zmianę przez oddalenie odwołania lub uchylenie wyroku Sądu pierwszej instancji i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania.

W apelacji nie została wskazana wartość przedmiotu zaskarżenia. Po wezwaniu pełnomocnika strony pozwanej do uzupełnienia braku formalnego apelacji przez wskazanie tej wartości, pełnomocnik strony pozwanej odmówił wykonania zarządzenia, twierdząc, że wskazanie wartości przedmiotu zaskarżenia nie jest konieczne dla rozpoznania apelacji.

Sąd Apelacyjny podkreślił, że obowiązek wskazywania przez skarżącego wartości przedmiotu zaskarżenia jest spornym zagadnieniem dotyczącym postępowania międzyinstancyjnego. W judykaturze zarysowały się trzy poglądy na ten temat. Pierwszy z nich wskazuje, że według przepisów Kodeksu postępowania cywilnego, niewskazanie wartości przedmiotu zaskarżenia prowadzi do odrzucenia apelacji lub zażalenia, drugie stanowisko dowodzi, że wskazanie wartości przedmiotu zaskarżenia nie jest konieczne, jeżeli wartość przedmiotu zaskarżenia sąd może określić samodzielnie, w szczególności gdy przedmiotem żądania jest określona kwota pieniężna, pogląd trzeci wiąże się z zagadnieniem kosztów sądowych i kosztów zastępstwa procesowego. Według niego, niewskazanie wartości przedmiotu zaskarżenia nie uniemożliwia nadania biegu sprawie, jeżeli od wskazania tej wartości nie zależą opłaty sądowe lub „taryfowe” wynagrodzenie pełnomocnika.

Sąd Apelacyjny uznał, że w rozpoznawanej sprawie, która w sposób niewątpliwy jest sprawą o charakterze majątkowym, dla ustalenia wysokości kosztów zastępstwa procesowego znajdzie zastosowanie § 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz.U. z 2013 r., poz. 490 ze zm.), zatem niewskazanie wartości przedmiotu zaskarżenia stanowi brak formalny apelacji, skutkujący jej odrzuceniem z mocy art. 370 k.p.c.

Postanowienie to zostało zaskarżone zażaleniem przez organ rentowy, który zarzucił mu naruszenie art. 373 k.p.c. w związku z art. 370 k.p.c., przez odrzucenie apelacji organu rentowego z powodu niezuzupełnienia w wyznaczonym terminie braków formalnych, pomimo że obowiązek do uzupełnienia braków formalnych nie istniał.

W uzasadnieniu podniesiono, że sprawa nie jest sprawą o prawa majątkowe. Rozstrzygnięcie dokonane w niniejszej sprawie nie skutkuje bezpośrednio po stronie organu rentowego obowiązkiem wypłaty świadczenia w określonej kwocie, a jedynie obowiązkiem dokonania określonych zapisów na koncie ubezpieczonego. Prawa majątkowe mogą wiązać się natomiast z obowiązkiem wypłaty zasiłku, czego niniejsza sprawa bezpośrednio nie dotyczyła.

Zauważono także, że ani w odwołaniu od decyzji, ani na żadnym innym etapie postępowania pierwszoinstancyjnego nie została określona wartość przedmiotu sporu, zatem organ rentowy nie miałby możliwości prawidłowego ustalenia wartości przedmiotu zaskarżenia, a w szczególności wskazania go w kwocie nie wyższej od wartości przedmiotu sporu.

Ponadto organ rentowy podniósł, że nawet gdyby przyjąć, że podstawą wymiaru składek jest kwota pieniężna wyrażona w złotych, po przemnożeniu której przez obowiązującą stopę procentową składki otrzymuje się kwotę należnych składek na dane ubezpieczenie społeczne, to ustalenie podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne stanowi jeden z elementów, których dopiero łączne zestawienie pozwala na obliczenie wysokości należnych do zapłacenia składek na ubezpieczenia społeczne. Ewentualne wskazanie wartości przedmiotu zaskarżenia wymagałoby hipotetycznego wyliczania wysokości składek należnych do zapłacenia przez płatnika, co w chwili obecnej wydaje się przedwczesne. Należy zatem uznać, że przy ustaleniu podstawy wymiaru składek - jako etapie dojścia do naliczenia składek - wartość przedmiotu zaskarżenia nie występuje, a organ rentowy nie jest obowiązany do jego wskazania.

Żalący się wskazał także, że nawet gdyby uznać, że organ rentowy powinien wskazać w apelacji wartość przedmiotu zaskarżenia, brak było podstaw do odrzucenia apelacji. Część orzecznictwa wskazuje, że niewskazanie wartości przedmiotu zaskarżenia nie stanowi braku apelacji, jeżeli Sąd może samodzielnie ją

określić. Ponadto zauważył, że zgodnie z ustalonym orzecznictwem nieuzupełnienie przez stronę braku formalnego apelacji polegającego na niewskazaniu wartości przedmiotu zaskarżenia nie uzasadnia odrzucenia apelacji. Sankcji tej podlegają bowiem tylko braki formalne uniemożliwiające nadanie apelacji prawidłowego biegu w rozumieniu art. 130 § 1 k.p.c., a niewskazanie w apelacji wartości przedmiotu zaskarżenia nie jest takim brakiem. Konsekwencji w postaci odrzucenia apelacji nie można wyciągnąć w szczególności w przypadku, gdy wartość przedmiotu zaskarżenia nie ma wpływu na właściwość rzeczową sądu ani na wysokość opłat sądowych i wysokość wynagrodzenia należnego w ramach pokrycia kosztów procesu. W niniejszej sprawie wartość przedmiotu zaskarżenia nie ma wpływu na właściwość rzeczową sądu, wysokość opłat sądowych ani wysokość wynagrodzenia należnego w ramach pokrycia kosztów procesu. Stanowiska Sądu Apelacyjnego, zgodnie z którym wartość przedmiotu zaskarżenia ma wpływ na wysokość kosztów zastępstwa procesowego, nie można uznać za zasadne. W orzecznictwie sądowym przyjęta została praktyka, że koszty zastępstwa procesowego w sprawach o podstawę wymiaru składki ustalane są na podstawie § 11 pkt 2 rozporządzenia z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu. Ponadto orzeczenia, na które powołuje się Sąd Apelacyjny, dotyczą obowiązku zapłaty przez płatników składek w wyższej kwocie w związku z ustaleniem podstawy wymiaru składki na ubezpieczenia społeczne. Niniejsza sprawa dotyczy obniżenia podstawy wymiaru składki ustalonej dla zgłoszonego do ubezpieczeń społecznych pracownika i powyższe orzeczenia nie mogą mieć do niej zastosowania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W pierwszym rzędzie należy zauważyć, że sprawa o ustalenie podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne jest sprawą o prawo majątkowe. Pogląd ten jest utrwalony w orzecznictwie Sądu Najwyższego, w którym przyjmuje się, że wartością przedmiotu zaskarżenia w sprawie o wysokość podstawy wymiaru

składki na ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenie zdrowotne równa jest różnicy pomiędzy wysokością składki wskazywaną (zapłaconą) przez odwołującego się i składką należną, ustaloną w zaskarżonej decyzji za sporny okres - art. 22 w związku z art. 398² § 1 k.p.c. (por. postanowienia z dnia 17 kwietnia 2009 r., II UZ 12/09, OSNP 2010 nr 23-24, poz. 301; z dnia 26 stycznia 2011 r., II UK 190/10, LEX nr 786391; z dnia 7 kwietnia 2010 r., I UZ 8/10, LEX nr 1620499; z dnia 24 maja 2012 r., II UZ 16/12, LEX nr 1222163 oraz postanowienie z dnia 7 listopada 2013 r., II UZ 59/13, LEX nr 1391553). Poglądy te odnoszą się do sytuacji, gdy istotą sporu jest wysokość składek wymierzonych od ustalonej przez organ rentowy podstawy ich wymiaru. W takim przypadku wartość przedmiotu zaskarżenia stanowi różnica między wysokością składek zapłaconych a wysokością składek naliczonych przez organ rentowy w zaskarżonej decyzji. Natomiast w przypadku, gdy przedmiotem sporu nie jest wysokość zobowiązania składkowego, ale wysokość samej podstawy wymiaru - wartość przedmiotu zaskarżenia stanowi różnica między zadeklarowaną przez płatnika składek podstawą wymiaru składek a podstawą wymiaru należną według organu rentowego (por. np. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 26 czerwca 2012 r., II UK 312/11, LEX nr 1235842; z dnia 8 listopada 2013 r., II UZ 61/13, LEX nr 1396417). Zatem w niniejszej, w której spór nie dotyczy wysokości zobowiązania składkowego, wartość przedmiotu zaskarżenia wyraża się różnicą między podstawą wymiaru składek przyjętą przez Sąd a podstawą wymiaru składek określoną w decyzji organu rentowego.

Stosunek ubezpieczenia społecznego jest stosunkiem o charakterze majątkowym, gdyż konsekwencją jego istnienia jest obowiązek opłacania składek na ubezpieczenie społeczne oraz prawo do świadczeń z tego ubezpieczenia dla osób uprawnionych (art. 1 i 2 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. z 2013 r., poz. 1442 ze zm.)). Taki charakter stosunku prawnego, którego dotyczy spór, powoduje obowiązek wskazania przez odwołującego się wartości przedmiotu sporu zgodnie z art. 19 § 2 k.p.c. Z mocy art. 368 § 2 k.p.c. wnoszący apelację od wyroku Sądu pierwszej instancji ma ustawowy obowiązek oznaczenia wartości przedmiotu zaskarżenia przy odpowiednim zastosowaniu art. 19 do 24 i 25 § 1 k.p.c. Z woli ustawodawcy brak oznaczenia wartości przedmiotu zaskarżenia, jeżeli strona nie uzupełniła tego

braku w wymaganym terminie, stanowi podstawę do odrzucenia apelacji zgodnie z art. 370 k.p.c. Zasada ta ma również zastosowanie w postępowaniu w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 7 lipca 2005 r., II UZP 7/05, OSNP 2005 nr 24, poz. 396, zgodnie z którą nieuzupełnienie przez stronę w wyznaczonym terminie braku apelacji polegającego na nieoznaczeniu wartości przedmiotu zaskarżenia w sprawie o prawo majątkowe (art. 368 § 2 k.p.c.) może stanowić podstawę jej odrzucenia (art. 370 k.p.c.), także w sprawie z zakresu ubezpieczeń społecznych, przy czym, co wymaga podkreślenia, uchwale tej nie nadano charakteru jednoznacznie rygorystycznego).

Należy zwrócić uwagę, że Sąd Najwyższy w licznych orzeczeniach niejednokrotnie wyrażał zapatrywanie, że art. 373 k.p.c. (i także art. 370 k.p.c.) należy odczytywać łącznie z art. 130 k.p.c., co prowadzi do wniosku, że odrzucenie apelacji z powodu nieuzupełnienia braków formalnych w wyznaczonym terminie dotyczy zatem tylko takich braków, które uniemożliwiają nadanie apelacji prawidłowego biegu (zob. uchwały Sądu Najwyższego: z dnia 29 lipca 2003 r., III PZP 10/03, OSNP 2004 nr 3, poz. 43; z dnia 7 lipca 2005 r., II UZP 7/05, OSNP 2005 nr 24, poz. 396; z dnia 22 sierpnia 2007 r., III CZP 77/07, OSNC 2008 nr 10, poz. 109; z dnia 27 marca 2008 r., III CZP 7/08, OSNC 2009 nr 4, poz. 55; oraz postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 15 września 2000 r., I PZ 58/00, OSNAPIUS 2002 nr 9, poz. 21; z dnia 11 grudnia 2009 r., II UZ 43/09, LEX nr 583825; z dnia 10 lutego 2015 r., II UZ 76/14, LEX nr 1806444; z dnia 14 stycznia 2015 r., I CZ 100/14, LEX nr 1640230; z dnia 13 listopada 2014 r., V CZ 71/14, LEX nr 1565790; z dnia 21 października 2015 r., II UZ 24/15, niepublikowane).

Podkreślić należy, że art. 126¹ § 1 k.p.c. został umieszczony wśród przepisów określających przesłanki formalne wszystkich pism procesowych, natomiast art. 368 § 2 k.p.c. jest przepisem określającym przesłanki formalne kwalifikowanego pisma procesowego, jakim jest apelacja. Oznacza to, że art. 368 § 2 k.p.c. zawiera regulację szczególną wobec art. 126¹ § 1 k.p.c. Artykuły 370, 370¹ i 373 k.p.c. zawierają natomiast przepisy szczególne w stosunku do art. 130 k.p.c. Dotyczy to w szczególności skutku nieuzupełnienia lub wystąpienia braków formalnych, który polega na odrzuceniu apelacji, a nie jej zwrocie. Niemniej jednak artykuły 370, 370¹ ani 373 k.p.c. nie wyłączają w całości stosowania art. 130 k.p.c.

do apelacji niespełniającej przesłanek formalnych. Do apelacji ma więc zastosowanie art. 130 § 1 zdanie drugie k.p.c., który stanowi, że mylne oznaczenie pisma procesowego lub inne oczywiste niedokładności nie stanowią przeszkody do nadania pismu biegu i rozpoznania go we właściwym trybie. Odpowiednie zastosowanie do apelacji ma też art. 130 § 1 zdanie pierwsze k.p.c. w zakresie, w jakim stanowi, że wezwanie do uzupełnienia lub poprawienia pisma procesowego następuje jedynie wtedy, gdy pismo to nie może otrzymać prawidłowego biegu wskutek niezachowania przesłanek formalnych (art. 391 § 1 k.p.c.). Wezwanie do usunięcia braków formalnych apelacji pod rygorem jej odrzucenia w razie nieusunięcia braków w wyznaczonym terminie, zgodnie z art. 370 lub 373 k.p.c., może nastąpić jedynie wtedy, gdy braki te są tego rodzaju, że powodują, iż nie można apelacji nadać prawidłowego biegu.

Wymaganie wskazania wartości przedmiotu zaskarżenia w piśmie procesowym obejmującym środek zaskarżenia jest przesłanką formalną tego pisma; dotyczy to także apelacji. Ocena, czy jest to wymaganie, którego niespełnienie powoduje niemożność nadania apelacji prawidłowego biegu w rozumieniu art. 130 § 1 zdanie pierwsze k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. i powoduje konieczność wezwania strony do uzupełnienia apelacji pod rygorem jej odrzucenia (art. 370 i 373 k.p.c.), wiąże się w znacznym stopniu z określeniem funkcji, jaką spełnia warunek wskazania w apelacji wartości przedmiotu zaskarżenia. W przywołanym orzecznictwie wskazuje się, że określenie wartości przedmiotu sporu i wartości przedmiotu zaskarżenia może spełniać kilka funkcji. W odniesieniu do wartości przedmiotu sporu chodzi o możliwość stwierdzenia właściwości rzeczowej (art. 17 pkt 4 k.p.c.), a w odniesieniu do wartości przedmiotu zaskarżenia - dopuszczalności skargi kasacyjnej (art. 398² § 1 k.p.c.). Obu tych funkcji (ani w odniesieniu do właściwości sądu odwoławczego, ani w aspekcie dopuszczalności apelacji, która przysługuje w każdej sprawie) nie może spełniać oznaczenie wartości przedmiotu zaskarżenia w apelacji.

Oznaczenie wartości przedmiotu sporu i przedmiotu zaskarżenia ma ponadto na celu ustabilizowanie przedmiotu sporu i zakresu zaskarżenia oraz może być nieobojętne dla kwestii rozstrzygnięcia o kosztach procesu. Te funkcje mogą być spełniane także przez oznaczenie wartości przedmiotu zaskarżenia w apelacji i

dlatego w art. 368 § 2 k.p.c. ustanowiono odpowiednie wymaganie formalne dla apelacji.

Zdaniem Sądu Najwyższego w obecnym składzie, decyzja ustalająca podstawę wymiaru składek (niższą niż zadeklarowana) określa ustabilizowany od początku przedmiot sporu a apelacja zaskarżająca w całości wyrok sądu pierwszej instancji, uwzględniający odwołanie, określa w sposób niebudzący wątpliwości zakres zaskarżenia. Również niewskazanie wartości przedmiotu zaskarżenia nie uniemożliwia nadania biegu niniejszej sprawie, gdyż od wskazania tej wartości nie zależy wynagrodzenie pełnomocnika.

Sąd Najwyższy rozpoznający niniejsze zażalenie uznaje bowiem, że sprawa z odwołania od decyzji obniżającej podstawę wymiaru składek zadeklarowaną przez płatnika składek względem zgłoszonego do ubezpieczeń społecznych pracownika jest najbliżej rodzajowo zbliżona do spraw o świadczenia z ubezpieczenia społecznego, do której należy stosować - przez § 5 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu czy też § 5 rozporządzenia z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (jednolity tekst: Dz.U. z 2013 r., poz. 461 ze zm.) § 11 ust. 2 pierwszego rozporządzenia czy § 12 ust. 2 drugiego rozporządzenia (ustanawiające stałą stawkę minimalną), a nie § 6 tych rozporządzeń, łączących stawki minimalne z wartością przedmiotu sporu (zob. także postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 22 lutego 2012 r., II UZ 60/11, LEX nr 1211155). Pogląd ten jest uzasadniony tym, że w tej kategorii spraw ustalenie podstawy wymiaru składek nie dotyczy sporu co do wysokości zobowiązania składkowego płatnika składek, ale jest wstępem (prejudykatem) do ustalenia wysokości świadczeń pracownika z ubezpieczenia społecznego.

Mając na uwadze powyższe Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c. orzekł jak w sentencji.

